

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

СТАНОВИЩЕ

ОТ ПРОФ. Д-Р ГЕОРГИ БЛИЗНАШКИ

Член на научно жури, утвърдено със Заповед № РД 38-394/22.06.2017 г. на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, за публична защита на дисертационен труд, в процедура за придобиване на образователна и научна степен „доктор“.

Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки.

Професионално направление: 3.6. Право;

Докторска програма: 05.05.02. История на българската държава и право;

Автор на дисертационния труд: Александра Евгениева Айтова, докторант в редовна форма на обучение към катедра „Конституционноправни науки“, Юридически факултет, Софийски университет „Св. Климент Охридски“;

Тема на дисертационния труд: Основни права и свободи на гражданите според Търновската конституция (1879-1912);

Научен ръководител: проф. д-р Георги Близнашки.

Уважаеми членове на научното жури,

С горепосочената Заповед съм назначен за вътрешен член на научното жури и в срок представям на Вашето внимание настоящето становище по дисертационния труд.

Александра Айтова е родена в гр. София на 16 април 1985 г.. Завършва Националната финансово-стопанска гимназия в гр. София с усилено изучаване на немски и английски езици. От 2005 г. е стипендиант за академични постижения, на Нов Български Университет, а от 2009 г. магистър по специалност „Право“ в НБУ. Дипломира се като отличник на випуска. Издържа успешно изпита за придобиване на юридическа правоспособност пред Министерство на правосъдието, взима отлично и четирите адвокатски изпити пред Висшия адвокатски съвет и Софийската адвокатска колегия, а от 2010 г. е адвокат в САК. От 2015 г. е специализант по англосаксонско право в Университета на Кеймбридж – Великобритания. През 2016 г. придобива

специализация по „Методология на сравнително-правния анализ“ от Университета в Гданск, Полша. Член е и на престижни международни научни организации: European society for comparative legal history (ESCLH) – Хага, Холандия; на European society for history of law (ESHL) – Бърно, Чехия ; на Association of young legal historians (AYLH) – Севиля, Испания.

Александра Евгениева Айтова е зачислена в редовна докторантура със Заповед № РД 20-471/02.03.2010 г., положила е успешно изпитите за докторантски минимум: по специалността с мн. добър 5, а по чужд език (английски) – с отличен 6. Отчислена е с право на защита със Заповед на Ректора № РД-20-708/15.04.2014 г. Дисертационният ѝ труд бе обсъден в катедрата по „Конституционноправни науки“. Катедрата направи предложение до Факултетния съвет на Юридическия факултет за откриване на процедура по публична защита на дисертацията, което бе утвърдено с положително решение.

Като научен ръководител бих желал да споделя преките си впечатления от работата на Александра Айтова по време на докторантурата, тъй като съм свидетел на развитието на нейното обучение и представяне още от 2003 г. насам. Тя изпълняваше акуратно поставените ѝ с индивидуалния учебен план задачи, което бе оценявано винаги положително от катедрата. Участваше в заседанията на Факултетния съвет на ЮФ, тъй като беше единодушно избрана от колегите си, за член на Съвета от квотата на докторантите. Съдействаше на Университета във връзка с провеждането на кандидат-студентските изпити по български език и литература, английски език и история на България, като редовно участваше в тях в качеството на квестор.

През периода на докторантурата си, тя взе активно участие в следните национални и международни научни конференции:

- Национална научна конференция „ 25 години департамент „Право“ НБУ“ – НБУ, 14 декември 2016 г.;

- Научни четения, посветени на паметта на проф. Венелин Ганев и проф. Никола Долапчиев – СУ „Св. Климент Охридски“, м. ноември 2016 г.;

- Научна конференция „25 години Конституция на Република България“, СУ „Св. Климент Охридски“ – 12 юни 2016;

- Национална конференция „Законът на правото или правото на закона“, НБУ, 20 ноември 2015;

- Научна конференция „Право и права“ в памет на проф. Росен Ташев, СУ „Св. Климент Охридски“, 03 ноември 2015;

- Научна конференция „Втора кръгла маса по проблемите на историко-юридическите дисциплини“, ЮЗУ „Неофит Рилски“, 05 декември 2014;

- Научна конференция „135 години демократична конституционна традиция в България“, СУ „Св. Климент Охридски“, 16 април 2014;

- Научна конференция „Ден на юриста и 135 години от приемането на Търновската конституция“, НБУ, 16 април 2014;

- Научна конференция „135 години от приемането на Търновската конституция, Народно събрание на Република България, 15 април 2014;

- Научна конференция „Бобчеви четения: правната наука в чест на юриста проф. Стефан Бобчев“, УНСС, 17 октомври 2013;

- Научна конференция „Конституционализъм и демокрация в България след Освобождението“, СУ „Св. Климент Охридски“, 18 април 2012;

- Научна конференция „100 години от рождението на проф. Михаил Андреев“, СУ „Св. Климент Охридски“;

- Международна научна конференция „Наказателното законодателство - традиции и перспективи“, СУ „Св. Климент Охридски“, м. февруари 2016;

- Международна научна конференция “Culture, Identity and Legal Instrumentalism”, ESCLH, University of Gdansk, Полша, юни – юли 2016;

По време на докторантурата си Александра Айтова има 13 публикации в авторитетни правни списания и сборници, копие от които е надлежно приложено към дисертацията, а списъкът им е посочен в автореферата. Известни са ми и други нейни непредставени за рецензиране, но приети за печат публикации. Смятам, че това доказва сериозното проявление на научната активност на докторантката.

Обсъжданата дисертация представлява очаквания успешен финал на тези ползотворни и дългогодишни усилия.

I. Общо описание на представения дисертационен труд

Дисертацията е с общ обем от 276 страници, които съдържат въведение, четири глави, заключение и библиография. Трудът включва 881 бележки под линия, а библиографията съдържа общо 407 заглавия, които: 190 монографии и статии на кирилица, 44 монографии и статии на латиница, 18 интернет източника и 155 източници включващи документи, статистически данни, нормативни актове, съдебна практика и периодичен печат.

Източниците са надлежно цитирани, приложена е и Декларация за оригиналност от авторката.

Авторефератът отразява адекватно съдържанието на дисертацията и приносите ѝ са коректно посочени в него.

Езикът на авторката е юридически прецизен и спомага за лесната четивност на труда.

Актуалността и дисертабилността на темата са неоспорими, тъй като основните права са вълнували и ще продължат на интересуват живо човечеството.

Глава първа от труда е посветена на теоретичните въпроси за основните права. В нея последователно са разгледани: теоретичното познание за основните права и влагания в него юридически смисъл, подчинен на принципа *tempus regit actum* и на

териториалния принцип. За този си анализ докторантката се опира на теорията за естествените права.;

Традиционно докторантката е маркирала историческото развитие на основните права. В третия параграф на първата глава са разгледани източниците на Търновската конституция по материята за основните права и свободи на гражданите. Въведени са в научно обръщение българските официални преводи на конституционните текстове на Сръбския наместнически устав (1869) и на Румънската конституция (1866). Анализирани са и Органическите устави на Влахия и Молдова (1831-1832 г.) като непопулярна идея за юридически образец на материята за основните права и свободи на гражданите според Търновската конституция, което също е едно от достойнствата на дисертационни труд.

Направен е сериозен опит за самостоятелна класификация на основните права според Търновската конституция, което е и един от приносите на дисертацията. На основата на тази класификация докторантката структурира по-нататъшното разглеждане на основните права и свободи на гражданите според Търновската конституция. Въведени са в научно обръщение автори като Янко Сираков и Тодор Львов.

Втората глава от дисертацията е посветена на политическите права на гражданите. Докторантката отнася към тях активното и пасивното изборително право.

Прави впечатление обстояния анализ и изследване на изборителните процеси. Докторантката има публикувана статия „Изборителни права на българските граждани при провеждането на парламентарните избори за Първото обикновено Народно събрание (1879 г.)“ - <http://old.nbu.bg/index.php?!=3977>, към която дисертацията прави препратка. По този начин е направено изследване на всички парламентарни избори за периода 1879-1912 г..

Поради хибридният характер на свободата на сдружаване, авторката разглежда и нея във втората глава, като внимание е обърнато и на битието на политическата форма на сдружаване в условията на нормативна оскъдност.

Третата глава от дисертационния труд е посветена на личните граждански права и свободи според Търновската конституция. В нея са разгледани правото на собственост, неприкосновеността на личността, неприкосновеността на къщата и неприкосновеността на кореспонденцията. Направен е анализ на конституционното съдържание на тези права и свободи, обсъдена е нормативната уредба и практическото им приложение.

Глава четвърта се фокусира върху обществените граждански права и свободи, като в нея са включени свободата на вероизповедание, правото на вероизповедание, свободата на печата и правото на подаване на прошения и свободата на събиранията. Впечатление прави изследването на религиозните свободи на гражданите, разглеждането на материята за смесените бракове. Обстоятелствено е проследена и нормативната уредба регулираща печата.

Като достойнство на труда може да бъде отбелязано разглеждането на основните права и свободи не само на теоретична плоскост, но и на законодателно и практическо ниво, което способства за създаване на цялостен анализ на основните

права и свободи според Търновската конституция през разглеждания период. Тази авторова линия ясно проличава и в последната глава на труда.

Дисертацията анализира основните права и свободи на българските граждани, но основните права и свободи на чужденците не са оставени без внимание от страна на докторантката. Дисертационния труд прави препратка към статията „Основни права и свободи на чужденците в България (1878 – 1912 г.)“, публикувана В: Съвременно право, 2015, № 2, 60–80. Така се изгражда един цялостен преглед на основните права и свободи на гражданите според Търновската конституция.

Приносите на труда са следните:

1. Той представлява първото цялостно правно изследване на материята за основните права и свободи на гражданите според Търновската конституция, след отмяната на първия ни основен закон.

2. Анализира непроучен етап от изработването на Търновската конституция, а именно използването на Органическите устави на Дунавските княжества.

3. Прави опит за предложение на самостоятелна класификация на основните права и свободи на гражданите според Търновската конституция в периода 1879 – 1912 г.

4. Анализира материята за смесените бракове в България, покръстването на мюсюлманите и отражението им върху религиозните свободи на гражданите.

5. Разглежда материята на политическото сдружаване в България (1879 – 1912).

II. Заключение: Всичко изложено до тук обуславя положителната ми оценка за представения дисертационен труд „Основни права и свободи на гражданите според Търновската конституция 1879-1912 г.“ Той съдържа научни и приноси резултати и демонстрира задълбочените познания и способността за самостоятелна научноизследователска работа на докторантката Александра Евгениева Айтова.

Дисертационния труд отговаря на изискванията на чл. 6, ал. 3 от ЗРАСРБ, на чл. 27, ал. 2 от ППЗРАСРБ и на чл. 66 от ПУРПНЗАДСУ. Затова предлагам на уважаемото научно жури да даде образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност „История на българската държава и право“ на Александра Евгениева Айтова, докторант от катедра „Конституционноправни науки“ в Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

София,
10.08.2017г.

Член на научното жури:

.....
(Проф. д-р Георги Близнашки)